

KAZALIŠNA GRUPA OKRUŽNOG NOO ŠIBENIK I OSNIVANJE NARODNOG KAZALIŠTA U ŠIBENIKU

Grozdana Cvitan

»U jeku narodnooslobodilačke borbe, NOO okruga Šibenik donosi odluku o formiranju kazališne družine i stavlja joj u zadatak, da propagira ideje i ciljeve NOB-e, te kulturno prosjeđivanje jedinica NOV-e i naroda na području šibenskog okruga.«¹ Od te odluke s kraja 1943. godine do osnivanja Kulturno-prosvjetne diletantske grupe pri ONOO Šibenik nije prošlo mnogo vremena. Već 8. siječnja 1944. godine grupa Šibenčana odlazi u Dubravu, a pet dana poslije u Bukovicu. 13. siječnja organizira se rad grupe. Stručni rukovoditelj postaje Ljubo Zorić, a politički Šime Škarica. Dan osnivanja grupe jest 18. siječnja, a već 21. održana je prva priredba. Bilo je to u Kistanjama u povodu godišnjice Lenjinove smrti.

O toj se kazališnoj grupi do danas pisalo više puta. Većina tekstova objavljena je u poslijeratnom tisku, a obilježavala je godišnjicu njezina osnivanja. Ostali tekstovi nalaze se u publikacijama (najčešće prigodnog karaktera) o osnivanju i radu kazališta u Šibeniku.

Predmet ovog rada jesu specifičnosti nastanka i djelovanja grupe, pregled sačuvanih materijala o njezinu radu te dnevnic i dokumenti o osnivanju šibenskog Narodnog kazališta. Bitna značajka tih materijala jest podjednaka konkretna i opća vrijednost u izučavanju povijesti hrvatskog kazališta u doba rata i u godinama koje su slijedile, kao i posebno šibenskog kazališta.

Konkretno: materijali su svjedočanstvo o gradu koji sadašnju kazališnu zgradu ima još iz 1871. godine, a prvo profesionalno kazalište dobiva 1945. godine. Osniva ga grupa boraca umjetnika koji su opredjeljenje ratnika pretvorili u opredjeljenje prosvjetitelja kao njihovog primarnog ratnog zadatka. Iz tog ratnog zadatka osniva se u miru prvo profesionalno kazalište u Šibeniku. Koliko su Šibenčani voljeli kazalište, svjedoče i zapisi iz tog vremena koji kažu da je prvih poratnih mjeseci zgrada kazališta bila stalno otvorena pa se događalo da glumci odigraju nekoliko predstava dnevno. Naime, kad bi se ta otvorena zgrada popunila publikom glumci su izlazili na scenu. Ili jedan zapis iz prosinca 1944. u oslobođenom Šibeniku: »2. Kazalište je uvijek prepuno, jer se pored raspodjele ulaznica ipak uvuku mnoge osobe na nepravilan način, što stoji do neuviđavnosti publike i neodlučnosti onih koji su na vrata postavljeni, bilo stražari, bilo omladina. Prenapučenost u kazalištu stvara neugodnu i tešku atmosferu, koja ne dozvoljava gledaocima da se u potpunosti posvete izvedbi, pogotovo ako su priredbe od 3—4 sata, kad je nemoguće izdržati na nogama ili ležeći na nekome ispred tebe. Pri ovome se stvaraju gužve i prepirke što ometa slušaoce i izvođioce.

3. Strahovita gužva, vika i nered pred ulaznim vratima. Dok uđeš u kazalište treba ti pola sata i to nikad ne znaš hoćeš li ući potpuno odjeven i obuven...«.²

Govoreći o osnivanju i radu Grupe ONOO-a Šibenik nužno je osvrnuti se na rad šibenskog pjevačkog društva »Kolo« i njegovu ulogu u osnivanju kazališne grupe. To pjevačko društvo starog Šibenika više je puta u svom sastavu imalo kazališnu sekciju. Prvenstveni interes te kazališne sekcije bila je opereta. Sekcija je posljednji put pred rat bila obnovljena 8. lipnja 1937. godine, a već slijedeće godine izvedene su tri operetne premijere. O velikom ugledu i umjetničkoj vrijednosti »Kola« govori i podatak da je prilikom izvedbe »Male Floramy« 1940. godine skladatelj Ivo Tijardović došao iz Splita i sam režirao svoje djelo. Društveno-politička situacija i stranačke borbe pred drugi svjetski rat uvjetuju zamiranje rada »Kola«. Ipak, članovi toga društva i dalje se sastaju u svojim prostorijama, a poslije talijanske okupacije, velik broj ih odlazi u partizane. Članovi »Kola« — sudionici narodnooslobodilačke borbe bili su oni isti ratnici koji su početkom 1944. omogućili osnivanje Kazališne grupe Okružnog narodnooslobodilačkog odbora Šibenik. Zadatak koji je Okružni odbor Komunističke partije povjerio Šimi

Škarici, također članu »Kola«, ostvaren je u nepun mjesec dana. Bivši članovi »Kola« odazvali su se pozivu za osnivanje kazališne grupe, pa se prvih osam članova u Bjelini sastalo s pet novih. Šime Škarica, Luka Zaninović, Ljubo, Krešo, Katja i Blaga Zorić, Branko Bumber i Agla Stegić te Matija Bumba, Đurđa i Cvita Lasan, Ljubo Nalis i Ankica Jurković tvorili su grupu prilikom njezina osnivanja 18. siječnja. Tri dana poslije održali su prvu priredbu. Uz nekoliko borbenih partizanskih pjesama izvedene su i dvije recitacije te igrokaz »Brat na brata«. Družina je još dva puta popunjavana novim članovima i u njezinu je radu sudjelovalo oko četrdeset ljudi.

U oslobođenom Šibeniku Kazališna grupa odužit će se »Kolu«. Godine 1944. 20. prosinca na sastanku je postavljeno pitanje obnove »Kola«, a već 20. veljače 1945. izabran je Upravni odbor toga društva. U sastav novog »Kola« ušli su članovi zbora i orkestra novoosnovanog Narodnog kazališta Šibenika, prvi koncert »Kolo« je održalo 1. kolovoza 1945. Koliko je u to vrijeme, zbog međusobnog ispreplitanja članstva, rad Narodnog kazališta bio uvjetovan radom »Kola«, svjedoče zapisi sa sjednice redateljskog vijeća Narodnog kazališta i zapisi o drugim sastancima toga kolektiva. Čak je repertoar kazališta stvaran s usklađivanjem planova »Kola«. Naime, svaka turneja toga društva osiromašivala je ansambl Narodnog kazališta toliko da o radu operete u tim razdobljima nije moglo biti ni govora, a repertoar drame činila su djela s malim brojem lica. U nedostatku takvih djela skraćivali su se postojeći tekstovi, pa je tako za sezonu 1946/47, uz neke drame s malim brojem lica, određen za početak rada i Nušićev »Narodni poslanik«. Prebrojavanjem ansambla koji ostaje u Šibeniku (dok je »Kolo« na putu) zaključeno je i redatelju predloženo da »Narodnog poslanika« s osamnaest skрати na dvanaest lica, i to tako da u skraćenoj verziji bude osam muških uloga i četiri ženske. O trenutnom radu »Kola« ovisile su i probe Narodnog kazališta, pa se na nizu sastanaka pokušalo odrediti gdje je rad obavezniji i važniji. Uskoro su o tom odlučili sami amateri svojim afinitetom, pa je nakon nekog vremena došlo do većeg razdvajanja i time manje međuzavisnosti rada Narodnog kazališta i »Kola«.

Najznačajniji sačuvani materijali o radu Kazališne grupe ONOO Šibenik i početku rada Narodnog kazališta Šibenik jesu:

partizanski dnevnik Kazališne družine ONOO Šibenik, koji je vodila članica Grupe Agla Stegić od prvog nastupa Grupe — 21. siječnja

1944. do 11. ožujka 1945. godine (a to znači do neformalnih prvih mjeseci rada Narodnog kazališta);

— zapisnik Narodnog kazališta Šibenik od 2. svibnja 1945. do 11. srpnja 1947. godine (sastanci kolektiva Narodnog kazališta);

zapisnik sjednica redateljskog vijeća Narodnog kazališta Šibenik održanih u kazališnoj 1946/47. sezoni (te je godine Redateljsko vijeće i osnovano, a o radu prethodne, prve sezone ovog kazališta — 1945/46. govori Zapisnik sastanaka kazališnog kolektiva).

Partizanski dnevnik kazališne družine ONOO Šibenik najbolje je svjedočanstvo za proučavanje repertoara grupe, broja njezinih nastupa, a daje i sliku publike. Isto tako iscrpno je zabilježen i politički rad u njoj. O najvažnijem — o načinu umjetničkog rada u kazališnoj grupi — ne doznajemo ništa. Dnevnik je vođen tako da se uz datum i mjesto održavanja priredbe obavezno navodio repertoar priredbe te primjedbe o publici: broju posjetilaca, klasnoj, nacionalnoj, vjerskoj i sličnoj pripadnosti te njezinim reakcijama nakon priredbe. Po svemu sudeći taj dnevnik vođen je prema točki 9 »Uputa za rad kazališnih družina«, što ih je izdao Kulturno-umjetnički odsjek propagandnog odjela ZAVNOH-a: »9. Svaka kazališna družina (politički rukovodilac!) mora voditi dnevnik o svom radu i redovito svakih 14 dana dati izvještaj svom propagandnom odjelu. Izvještaj treba da obuhvati ovo:

- a) Datum i kraj u kojem je davana priredba,
- b) Kakva je karaktera bila priredba (obični program, proslava, suradnja na mitingu itd.),
- c) Koliko je bilo prisutnih, kakav je bio uspjeh i koja je tačka programa najviše uspjela,
- d) Tko je još saradivao na toj priredbi osim članova družine (govornici, lokalna grupa itd.),
- e) Posebna zapažanja kod priredbe,
- f) Kakav je kulturni život u dotičnom mjestu (ima li lokalna družina, pjevački zbor, Dom kulture, zidne novine itd.) i što je učinjeno za njihovo podizanje,
- g) Posebno zapažanje u pogledu raspoloženja naroda, djelovanje neprijateljske propagande itd.³ Vjerojatno je i sam dnevnik posljedica 5. a. točke tih uputa: »Politički rukovodilac vodi i zastupa družinu u smislu direktiva propagandnog odjela nadležnog NOO-a i u prvom

redu on je odgovoran za sav rad družine. On pazi, da program grupe odgovara liniji NOB i brine se za političku izgradnju članova družine. On podnosi izvještaj o radu družine na osnovu dnevnika kojeg vodi...⁴ te točke 11: »Okružni, Oblasni i Pokrajinski NOO-i šalju redovno svakog prvog i petnaestog u mjesecu izvještaj Kulturno-umjetničkom odsjeku ZAVNOH-a o radu svih svojih družina, obuhvaćajući sva pitanja navedena pod tačkom 9. kao i svoja zapažanja i prijedloge.«⁵ Da je dnevnik posljedica navedenih uputa, a ne svijesti o potrebi bilježenja i očuvanja rada u grupi (iako dnevnik nije vodio sam politički rukovodilac) vidljivo je iz strogo shematiziranih zapisa, te iz naknadnih bilježaka o nekim sastancima na kojima se govorilo i o potrebi očuvanja dokumenata (arhiva) o radu grupe.

Koliko je točka 9 pogubno utjecala na dnevnik, vidi se iz zapisa o djelovanju i sastancima grupe. O samom umjetničkom radu, stvaranju repertoara, uvježbavanju i izvedbi programa govore zapisi, kao na primjer ovaj sa sastanka¹ održan 28. veljače 1944. godine: »t. 2. Razgovor o radu grupe o nedostacima i daljnjem radu. t. 3. Interne stvari same grupe i raspodjela rada.«⁶ Jednako shematizirano i kad je riječ o dokumentima za proučavanje rada u partizanskim kazališnim grupama, neprecizno bilježeni su svi oblici rada grupe bez obzira odnose li se na običnu priredbu, novouvježbane izvedbe, sudjelovanje pjesmom na pogrebu palom drugu, sudjelovanje u osnivanju Kazališne družine ONOO-a Zadar, obilježavanje datuma političkog ili vjerskog karaktera... Shematiziranost je vidljiva i u drugim dijelovima koji se odnose na točku 9, a jedna od najčešćih rečenica glasi: »Kod ovako visoko izgrađene svijesti naroda neprijateljska propaganda nije imala nikakve mogućnosti djelovanja.«⁷ Potreba veće umjetničke vrijednosti, intenzivnijeg rada na programu i druge estetske preokupacije javljaju se sredinom 1944. godine, pa je kazališna grupa proširena s većim brojem novih članova.

Repertoar grupe vrlo je precizno popisivan, najčešće za svaki dan (to jest za svaku priredbu, a one su se održavale gotovo svaki dan), pa ga je lako pratiti. Glazbeni dio repertoara sadržavao je narodne pjesme i kola uz pratnju instrumenata, najčešće dalmatinske, partizanske, revolucionarne i ruske (»Naprijed braćo partizani«, Splet dalmatinskih pjesama, »Pjesma o Titu«, »Partizanka«, »Iz bratskog zagrljaja«, »Uz Tita i Staljina«, »Mi smo zidari«, »Čapajevka«, mnoge pjesme o Volgi, »More«, Koračnica JB u SSSR-u, »Hej Slaveni«, »Druže«,

»Ljotčki«, »Buđonovka«...)). Kao zbarske recitacije izvođene su »Stojanka majka Knežopoljka«, »Biografija o Titu«, »Harač«, pjesma uz živu sliku »Puško moja« te scenski prikazi, šale, jednočinke i drame redom: »Brat na brata«, »Radio-zbrka«, »Tri gluhojke«, »Vrška suća«, »Luđaci«, »Analfabeta«, »Stara priča«, »Jedna majka«, »Hitler je tako rekao«, »U Kairu čađava mehana«, »Jedini put«, »Splićanin kod fotografa«, »Dugme«, »Žena ide« i »Coca i Joca«.

(Autor jednočinke »Vrška suća« bio je član grupe Ljubo Zorić.)

Tek krajem 1944. godine u oslobođenom Šibeniku kazališna će grupa više pažnje obratiti planiranju, repertoarnoj politici, umjetničkom usavršavanju te organiziranim oblicima kazališnog rada uopće. Članovi njezini mnogo su naučili i od Centralne družine ZAVNOH-a koja je u to vrijeme duže boravila u Šibeniku. Tako je Emil Kutijaro režirao prvu pravu kazališnu predstavu kazališne grupe — Gogoljevu »Ženidbu« za proslavu prve godišnjice osnivanja grupe 18. siječnja. (Da je to bio jedan od poticaja i kolegijalnih vidova pomoći može se zaključiti čitajući program večeri, gdje je na mjestu redatelja otisnuto ime člana grupe Ljube Zorića, iako na svim fotografijama s premijere stoji zapisano da je na slici s glumcima i redatelj »Ženidbe« Emil Kutijaro.)

U to vrijeme, 28. prosinca 1944. godine, dolazi i do sastanka sa Zdenkom Munk, referentom likovne sekcije pri Kulturno-umjetničkom odjelu ZAVNOH-a i drugom Tošićem, referentom prosvjetnog odjela. O poletu, zanosu i nereálnim ambicijama šibenske grupe za rad u oslobođenom gradu najbolje govori zapisnik s te sjednice. Iz zapisnika je vidljivo o čemu je sve bilo govora i što sve u Šibeniku »treba« otvoriti, kako što organizirati i kako raditi. Tako se kao neophodno potrebni, u »skladu« s postojećim uvjetima zacrtavaju planovi o osnivanju profesionalnog kazališta u zgradi koju treba nacionalizirati, a zatim otvoriti glumačku i muzičku školu. Od 1946. godine u Šibeniku bi se školovali i redatelji. A kakvi su postojeći uvjeti vidi se iz zapisa o izlaganju dirigenta Egona Kuneja: »Drug Kunej pozdravlja sa radošću namjere naših foruma o sređivanju kulturnih prilika u našem mjestu i okrugu... Kako je vokalna muzika najrazvijenija, na njoj treba najprije i najviše raditi... Stoga je potrebna ne samo glumačka nego i muzička škola, koja će preuzeti na sebe odgoj horova i orkestara. Za muzičku školu trebaju preduvjeti. Iako su vremena teška i oskud-

na, mi bi ipak mogli na tom proraditi bez velikog komoditeta i zahtjeva. Zgradu kazališta imamo i instrumenata bi se našlo, a sve drugo moramo strpljivo podnositi do boljih vremena. Dakle ne traži se ono što se ne može, nego da se ne susteže ono što se može dati...⁸ Međutim, stvarne teškoće koje su se tih dana javljale u Šibeniku u vezi s kazališnim radom vidljive su iz različitih protestnih pisama člana grupe Mate Relje, kasnijeg ekonomista i prvog profesionalnog člana Narodnog kazališta Šibenik. A one su se javljale na svim područjima: od kazališne zgrade do nabave rekvizita, od želja pojedinaca do zahtjeva vremena. Kako je bilo i s najjednostavnijim sitnicama ilustrira primjer o nabavi crnog zastora za scenu: »Bilo (nam je) oštro predbacivano, kad smo tražili crni glot za neke zastore na sceni. Kakav crni glot za 'cirkus' kada toliko udovica čeka da obuče crninu!«⁹

Zapisnik vođen od 2. svibnja 1945. do 11. srpnja 1947. godine opširniji je od ratnog dnevnika ali, na žalost, zapisničar (ovaj put članica Grupe i kasnije članica Narodnog kazališta Asja Marotti) imala je više sluha za pitanja organizacije uprave, za idejno-politički i društveni rad članova ansambla, za različite manje-više nevažne primjedbe vezane uz rad Narodnog kazališta nego za sam umjetnički rad upravo osnovanog profesionalnog kazališta. Od jeseni 1946. ovaj zapisnik dopunjava onaj vođen na sjednicama redateljskog vijeća, pa je njihova uporedna analiza dragocjena za stvaranje slike o radu u početku postojanja Narodnog kazališta u Šibeniku.

Negativne primjedbe izrečene za ratni dnevnik odnose se i na ove zapisnike, ali s obzirom na njihovu opširnost, nešto manju shematičnost zapisa (naročito u dnevniku redateljskog vijeća) i nove zahtjeve nastale u radu, te negativnosti ogledalo su i svjedočanstvo jedne slike stvorene od vremena i politike. Politiziranost upravo tih zapisa u kontekstu rada jednog profesionalnog kazališta od općeg je značenja u proučavanju povijesti našeg kazališta u prvim poratnim godinama. S druge strane, iz tog vremena sačuvano je dosta novinskih zapisa, kritika, plakata i drugih dokumenata neophodnih za potpunije sagledavanje i ocjenjivanje rada jednog kazališta. Kako repertoarna politika, kostimi i maska, podjela uloga, ali i niz manje značajnih pojedinosti, izviru upravo iz vremena u kojem nastaju, svjedoče zapisi sa sastanaka uprave Narodnog kazališta u Šibeniku. Uprava, opterećena velikim financijskim teškoćama, pokušava na različite način nabaviti kostime i rekvizitu, pa bi iz zapisa s tih sastanaka lako bilo ustanoviti koliko je predstava,

primjerice, bilo scenografski, kostimografski i uopće riješeno na način na koji su te predstave pokazane publici Hrvatskog narodnog kazališta u Splitu ili pak onog u Zagrebu. Dotad postojeća zgrada kazališta u Šibeniku nikad nije imala profesionalni ansambl, a time ni fundus kazališta, pa je posuđivanje u tom, materijalno oskudnom, vremenu često bio jedini način da neko djelo dođe na šibensku scenu. Ta nemaština vidljiva je na svakom koraku: od problema nabave jednog para čizama za glumce do teksta za repertoar. Tako iz zapisa sa sastanka o repertoaru u sezoni 1946/47. uz većinu nabrojenih djela u zagradama stoji: tražiti tekst iz Subotice, iz Splita, Zagreba, Osijeka... ili: neka članovi »Kola« na turneji potraže domaće drame, a strane ako odgovaraju našim zahtjevima za repertoar, ili: »Drug Glavina kaže da bi trebalo staviti na repertoar i koji komad političkog karaktera da djeluje na publiku i u tom smjeru. Konačno su se članovi redateljskog vijeća složili u tome da će se — pošto ni druga kazališta nemaju djela tog karaktera na repertoaru — a ukoliko u kojem drugom kazalištu bude igrano koje takvo djelo s uspjehom, i ako bi ono odgovaralo mogućnostima našeg kazališta da će se staviti na naš repertoar.«¹⁰ ili: za prije spomenutog Narodnog poslanika, a kad je već skraćten na 12 lica »Diskusija po pitanju Narodnog poslanika još nije završena jer nisu stigli glumci koji su trebali doći iz Zagreba.«¹¹ (Bila je riječ o dvoje glumaca čijim bi nedolaskom »Narodni poslanik« izgubio još dva lica ili bio skinut s repertoara.)

Danas nam se ovaj dio povijesti o nastanku profesionalnog kazališta u Šibeniku čini nestvarnim. Sigurno je nemjerljiv entuzijazam ljudi u kazalištu i ljubav Šibenčana prema njemu mogla ostvariti, i u nemogućim uvjetima, ono što se u ovom trenutku čini nemogućim. Dvadeset godina poslije profesionalni menedžeri Šibenika uništiti će ovu tekovinu (uz suradnju još jedne — i ovaj put drugačije — kulturne politike) grupe ONOO-a Šibenik i povijesne 1945. godine. A bilo je to kazalište koje je uz dramu imalo i operetu, scena na kojoj su nekoliko godina poslije i lutkari dobili svoje mjesto.

Većina spomenutih dokumenata o radu Grupe ONOO-a Šibenik i početku rada Narodnog kazališta Šibenik sačuvana je u Muzeju grada Šibenika, ali je većim dijelom presnimljena i tako dostupna u Zavodu za književnost i teatrologiju JAZU u Zagrebu. Svi ti dokumenti navedeni su u prilogu Građa o šibenskom kazališnom životu u Kronici Zavoda za književnost i teatrologiju JAZU broj 14—15—16. Kao ni

ostali dijelovi, ni ovaj dio građe o šibenskom kazališnom životu nije sređen u odgovarajućim institucijama u Šibeniku, ali se taj posao očekuje zalaganjem i akcijama Zavoda za književnost i teatrologiju JAZU iz Zagreba.

BILJEŠKE

¹ Narodno kazalište Šibenik 1864—1955, Šibenik, 1955, str. 28.

² Fotokopija dopisa Mate Relje iz prosinca 1944. godine, u Zavodu za književnost i teatrologiju JAZU, str. 1.

³ Uputa za rad kazališnih družina Kulturno-umjetničkog otdjeka propagandnog otdjela ZAVNOH-a, str. 2.

⁴ Isto, str. 1.

⁵ Isto, str. 2.

⁶ Dnevnik kazališne grupe ONOO-a Šibenik, Muzej grada Šibenika.

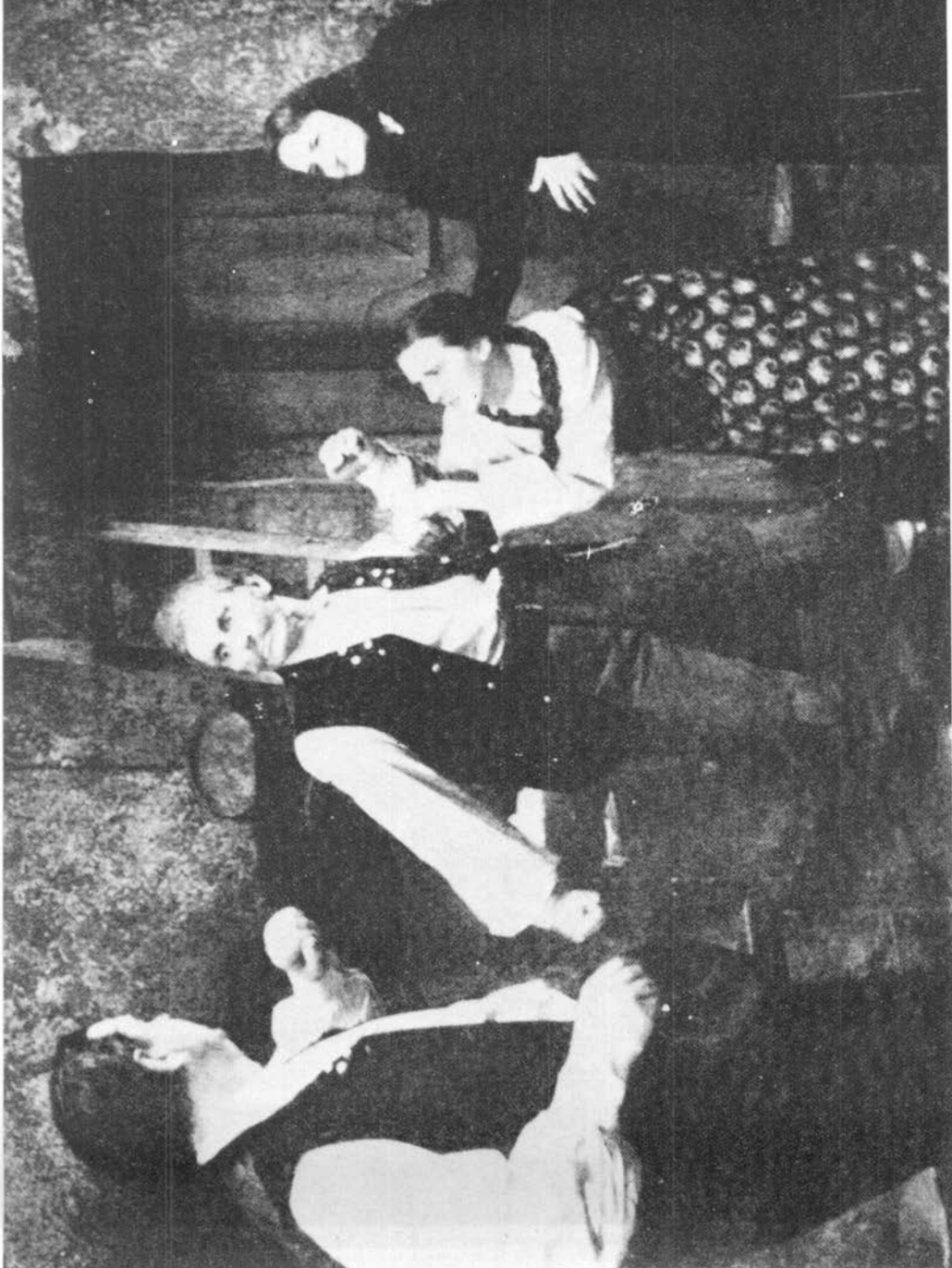
⁷ Isto.

⁸ Fotokopija zapisnika vijećanja održanog 28. prosinca 1944. u foyeru Narodnog kazališta Šibenik, Zavod za književnost i teatrologiju JAZU, str. 1.

⁹ Fotokopija prijepisa jednog koncepta pisma ekonoma Narodnog kazališta Šibenik, Mate Relje iz ljeta 1945. godine, Zavod za književnost i teatrologiju JAZU, str. 2.

¹⁰ Zapisnik sjednica redateljskog vijeća Narodnog kazališta Šibenik za sezonu 1946/47, Muzej grada Šibenika (fotokopija u Zavodu za književnost i teatrologiju JAZU).

¹¹ Isto.

DUHI -

